

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Kieli-HOPS tueksi korkeakouluopiskelijan urasuunnitteluun ja opinto-ohjaukseen

Kielibuusti-hankkeessa on kehitetty opinto-ohjaukseen kieli-HOPS-niminen väline, jonka avulla ja jota soveltaen korkeakoulut voivat täydentää opinto- ja uraohjaustaan kotimaisten kielten opiskeluun liittyvillä näkökulmilla. Kieli-HOPS-materiaali on saatavissa Kielibuustin verkkosivulla. Artikkelisi esittelee materiaalin pedagogista taustaa ja sovelluksia.

Julkaistu: 22. maaliskuuta 2023 | Kirjoittaneet: Tanja Asikainen-Kunnari ja Johanna Komppa

Kielibuusti-hankkeen (<https://kielibuusti.fi/>) yhtenä tavoitteena on kehittää malleja ja välineitä, joiden avulla voidaan tukea korkeakouluissa opiskelevien kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden työllistymistä Suomeen ja vahvistaa pitovoimaa. Hallituksen tavoite vuoteen 2030 mennessä on, että 75 % Suomessa opiskelleista kansainvälisistä opiskelijoista jää ja työllistyy Suomeen (VN 2021: 35).

Suomen/ruotsin kielen taito tiedetään keskeiseksi maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavaksi tekijäksi (esim. Kuusio ym. 2020, Kotona Suomessa 2020). Korkeakoulutetut kansainväliset työnhakijat ovat nimenneet suomen kielen osaamisvaatimukset yhdeksi suurimmaksi esteeksi työllistymiselleen (mm. Iiskola & Lahtinen 2021; E2-Tutkimus 2022). Onkin tärkeää, että kansainväliset tutkinto-opiskelijat ymmärtävät jo opintojensa alussa, millainen merkitys kotimaisten kielten osaamisella on heidän tulevaa työllistymistään ajatellen: vaikka koko tutkinnon voisi suorittaa englannin kielellä, avaa suomen/ruotsin osaaminen huomattavasti monipuolisemmat mahdollisuudet työllistyä Suomessa koulutusta vastaaviin tehtäviin. Kun opiskelija on tietoinen tästä jo opintojensa alussa ja aikana, hänellä on halutessaan mahdollisuus kehittää suomen/ruotsin kielen taitoaan samalla, kun suorittaa tutkintoaan.

Kieli-HOPS on työkalu, jonka tavoitteena on auttaa kansainvälistä opiskelijaa hahmottamaan kielitaidon merkitys tulevassa työllistymisessä, arvioimaan omaa kielitaitoaan ja asettamaan konkreettisia tavoitteita kielitaidon kehittämiseksi. Oppija on aktiivinen toimija oman kielenoppimispolkunsa suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa – yksilölliset tavoitteet nousevat opiskelijan urasuunnittelusta ja tukevat urasuunnittelua.

Työllistymistä tukevasta kielitaidosta on äärimmäisen tärkeää keskustella opiskelijan kanssa opintojen aikana. Erityisesti jokaiselta englanninkielisessä tutkinto-ohjelmassa opiskelevalta kansainväliseltä opiskelijalta tulisi kysyä hänen suunnitelmistaan työllistyä Suomeen ja saada opiskelija tiedostamaan kansallisten kielten osaamisen merkitys työllistymisen kannalta. Kielitaitoon liittyvät kysymykset voidaan kuitenkin kokea niin henkilökohtaisiksi ja sensitiivisiksi aiheiksi, että ohjaustilanteissa niiden puheeksi ottaminen opiskelijan kanssa voi tuntua vaikealta. Kieli-HOPS voi tässä olla apuna ohjaajalle ja toimia puheeksiottamisen välineenä.

Kielitaidoista puhuminen osaksi opinto-ohjauksen nykyisiä rakenteita

Kaikissa suomalaisissa korkeakouluissa annetaan opiskelijoille opinto-ohjausta, mutta siihen liittyvät toimintatavat ja käytettävissä olevat resurssit vaihtelevat suuresti: toisissa korkeakouluissa HOPS-ohjaus on sekä ryhmämuotoista että yksilöohjausta, kun taas toisissa HOPS-ohjaus on vain yksilöohjausta, johon saattaa olla varattuna hyvin niukasti voimavaroja.

Kieli-HOPSin kehitystyössä pyrittiin hyödyntämään korkeakouluissa jo olemassa olevia ohjauksen rakenteita. Kieli-HOPSin ei ole tarkoitus olla ylimääräinen, ohjausta kuormittava lisä, vaan se on mahdollista integroida soveltuvin osin kunkin oppilaitoksen olemassa oleviin opiskelu- ja ohjauskäytänteisiin. Opiskelijan kieli-HOPS voidaan esimerkiksi sisällyttää osaksi opiskelun yleisiä ohjeita ja ohjaavan opettajan ohjeet osaksi yleisiä ohjaustyön ohjeita, kuten Helsingin yliopistossa on tehty (esim. *Language PSP* osana englanninkielisiä opiskelijan ohjeita (<https://studies.helsinki.fi/instructions/plan-your-studies>)).

Kieli-HOPSin materiaali jakautuu kolmeen osaan: 1) opiskelijan itsenäisesti täytettävään kieli-HOPS-lomakkeeseen, 2) ohjaajan ohjeisiin sekä 3) lisämateriaaliin. Opiskelijalle kohdennetun kieli-HOPS-lomakkeen tavoitteena on auttaa opiskelijaa pohtimaan suomen/ruotsin kielen taitoaan ja sen merkitystä tulevassa työelämässä sekä myös suunnittelemaan omaa polkuaan suomen/ruotsin kielen taitajaksi. Lomake on suunniteltu niin, että opiskelija voi täyttää sen itsenäisesti, mutta hän voi tarvittaessa keskustella sen teemoista myös ohjaavan opettajan tai esimerkiksi opintoneuvojan kanssa.

Ohjaajan ohjeet sisältävät ohjaavalle opettajalle ja muille opiskelijan ohjaukseen osallistuville ohjeita siihen, miten ottaa kotimaisten kielten opiskelu puheeksi opiskelijan kanssa. Ohjeiden laatimisen lähtökohtana on ollut ohjaaja, joka ei ole kielenopettaja. Ohjeiden alussa on ydinsisällöksi kutsumamme kohta, jonka on tarkoitus auttaa erityisesti niitä ohjaavia opettajia, joilla on hyvin vähän aikaa käytettävissä opiskelijoiden ohjaukseen. Ydinsisällössä on pelkistettynä kahden kohdan tarkastuslista, jonka avulla ohjaava opettaja voi varmistaa, että opiskelija on tietoinen kotimaisten kielten osaamisen vaikutuksista työllistymiseen Suomessa. Varsinaisessa ohjeessa on esimerkkejä ja ohjeita kieliasioista keskustelemiseen opiskelijoiden kanssa. Näitä ohjeita voi kukin ohjaava opettaja halutessaan ja ehtiessään hyödyntää parhaaksi katsomallaan tavalla yksilö- ja/tai ryhmäohjaustilanteissa. Materiaalia kehitettäessä tuli ilmi, että korkeakoulujen käytänteet ovat niin erilaisia, ettei ohjaajan materiaaliin voitu liittää linkkejä tai

muita konkreettisia kuvauksia siitä, mistä esimerkiksi korkeakoulun tarjoaman kotimaisten kielten opetuksen löytää. Ohjaajalle tarkoitettussa materiaalissa on näin ollen runsaasti kohtia, jotka korkeakouluissa tulee täydentää, kun materiaalia otetaan käyttöön.

Kieli-HOPSin lisämateriaali sisältää lisätehtäviä ja -kysymyksiä, joita korkeakouluissa voidaan käyttää esimerkiksi ryhmämuotoisessa ohjauksessa, kun kieliasioita halutaan nostaa yhteiseen keskusteluun. Kieli-HOPS-materiaali on vapaasti saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, ja jokainen korkeakoulu voi muokata materiaalista itselleen ja omiin toimintatapoihinsa parhaiten soveltuvan version.

Kysymyksiä taidoista, tottumuksista ja toiveista

Opiskelijan täytettäväksi tarkoitettun kieli-HOPSin kysymykset on ryhmitelty neljän teeman alle, jotka koskevat opiskelu- ja työskentelykieltä, tämänhetkistä suomen/ruotsin kielen taitoa, kokemuksia kielenoppimisesta ja tulevaisuuden suunnitelmia. Ensin on kysymyksiä opiskelusta ja työskentelystä suomeksi/ruotsiksi, esimerkiksi:

Millaiseen työtehtävään opiskelet: kenen kanssa siinä kommunikoidaan ja millaista kielitaitoa siinä tarvitaan?

Kysymysten tavoitteena on herätellä opiskelija miettimään, millainen mielikuva hänellä on tulevasta työstään ja millä kielellä hän haluaisi suorittaa esimerkiksi opintoihin kuuluvia harjoitteluja.

Kysymykset tämänhetkisestä suomen/ruotsin taidosta johdattavat arvioimaan omaa osaamista ja asettamaan tavoitteita, esimerkiksi:

Miten suomen/ruotsin kielen käyttö sujuu omasta mielestäsi? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- a) En ymmärrä enkä puhu suomea/ruotsia ollenkaan.
- b) Kuuntelen ja ymmärrän ihan vähän tutuissa ja toistuvissa tilanteissa, en puhu tai kirjoita suomea/ruotsia itse.
- c) Uskon ymmärtäväni melko hyvin tutuissa ja toistuvissa tilanteissa, puhun ja kirjoitan vain vähän.
- d) Ymmärrän suomea/ruotsia hyvin monenlaisissa tilanteissa, ja pystyn kertomaan asioista ja tapahtumista lyhyesti.
- e) Kuuntelen ja luen suomen/ruotsin kielellä säännöllisesti ja sujuvasti, mutta en puhu mielelläni suomeksi/ruotsiksi.
- f) Käytän suomea/ruotsia päivittäin sosiaalisessa kanssakäymisessä ja asiointitilanteissa (suullisesti ja kirjallisesti).
- g) Käytän suomea/ruotsia opiskelussa sujuvasti suullisesti, mutta kirjalliset tehtävät ovat usein haastavia.
- h) Opiskelen/työskentelen suomeksi/ruotsiksi. Myös kirjalliset tehtävät sujuvat hyvin.

Kysymyksen vaihtoehdot herättelevät opiskelijaa miettimään sitä, millaisia osa-alueita kielitaitoon kuuluu, mitä itse hallitsee ja missä voisi kehittyä. Luokittelut päädyttiin muotoilemaan niin, että niissä kuvataan tilanteita, joissa kielitaidolla selviäisi. Vaikka luokittelut eivät vastaa Eurooppalaisen viitekehyksen luokitteluja, ne ovat toki saaneet inspiraationsa viitekehyksen kuvauksista. Tausta-ajatuksena oli, että harva solahtaa kielitaidoltaan täysin yhteen kategoriaan vaan eri osa-alueiden osaaminen voi olla eri taitotasoilla (esim. lukeminen B1, mutta puhuminen A2).

Opiskelijan ei ole ehkä mielekästä eritellä osaamistaan aivan niin tarkasti kuin kielen opettamisen asiantuntijat pystyisivät osaamista erittelemään. Kieli-HOPSia tulee täyttämään ja käyttämään moni sellainen opiskelija, joka ei ole tottunut analysoimaan kielitaitoaan – ja joka ei välttämättä ole kielitaidon eri osa-alueita edes aiemmin pohtinut. Siksi kehitystyössä painotettiin jokapäiväisistä kielenkäyttötilanteista ja opiskelijan arjesta lähtevää ryhmittelyä Eurooppalaisen viitekehyksen luokittelun sijaan. Koska kieli-HOPS ei pyri olemaan kielitaidon tasotesti eli vastausten perusteella opiskelijaa ei ohjata minkään tietyn taitotason kielikurssille, ei ole tarvetta viitekehyksen tyyppiselle tarkalle taitotasoanalyysille. Lomakkeeseen ei myöskään haluttu luoda mielikuvaa, että vain yksinkertaisesti kysymyksiin vastaamalla voisi määritellä Eurooppalaisen viitekehyksen mukaisen kielitaitotasonsa.

Kielenoppimistavoitteita pohdittaessa lähtökohtana ovat jälleen opiskelijan omat tavoitteet ja urasuunnittelu.

Millaiseen suomen/ruotsin kielen taitoon tulevaisuudessa tähtäät? Missä tilanteissa haluaisit pystyä toimimaan suomeksi? Merkitse, mikä seuraavista kuvaa parhaiten omaa tavoitettasi/tulevaisuuttasi.

- a) Työskentelen ja/tai suoritan harjoittelun suomeksi/ruotsiksi.
- b) Käytän suomea/ruotsia aktiivisesti arjen tilanteissa, harrastuksissa ja perheen ja ystävien kanssa, mutta työskentelen esimerkiksi englanniksi.
- c) Ymmärrän suomea/ruotsia arjen tilanteissa, mutta en käytä suomea/ruotsia aktiivisesti harrastuksissa, yksinkertaisissa asiointitilanteissa ja ystävien kanssa kommunikoidessani.
- d) En usko tarvitsevani suomen/ruotsin taitoa tulevaisuudessa.

Vastausvaihtoehtojen muotoilussa on pyritty tarjoamaan monipuolista kielitaitonäkemyistä: kielitaito voi liittyä joihinkin tilanteisiin tai sen avulla voi ymmärtää vuorovaikutusta, vaikka itse kommunikoidisikin esimerkiksi englanniksi. Vaihtoehtona on myös se, ettei usko tarvitsevänsä kotimaisten kielten taitoa tulevaisuudessa, mikä vaikuttaa voimakkaasti motivaatioon opiskella kansallisia kieliä.

Kieli-HOPS kannustaa asettamaan kielenoppimiselle konkreettisia tavoitteita. Tavoite voi olla jonkin kynnyksen ylittäminen, kuten osallistuminen johonkin asiointitilanteeseen suomeksi/ruotsiksi. Tai se voi olla jonkin säännöllisen toimintatavan ottamisen osaksi arkea:

Mikä on oma konkreettinen tavoitteesi seuraavaksi?

- a) Suoritan jonkin suomen/ruotsin kurssin.
- b) Alan käyttää suomen/ruotsin kieltä erilaisissa asiointitilanteissa.
- c) Kirjoitan sähköpostin/muun viestin suomeksi/ruotsiksi.
- d) Vaihdan kuulumisia kavereiden kanssa suomeksi/ruotsiksi.
- e) Katson suomalaista tv-sarjaa/elokuvaa / kuuntelen suomenkielistä/ruotsinkielistä podcastia/musiikkia/äänikirjaa. Hyödynnän tekstitystä, jos se on saatavilla.
- f) Luen uutisotsikoita suomeksi/ruotsiksi.
- g) Seuraan selkouutisia viikoittain
- h) Joku muu, mikä? Määrittele itse:

Kieli-HOPSin taustoittavat kysymykset herättelevät pohtimaan mieluista kielenoppimisen tapaa:

Millainen kielenopiskelu tuntuu sinusta mukavalta ja mielekkäältä? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- a) Opin kieltä parhaiten kurssilla kielenopettajan ohjaamana.
- b) Itsenäinen opiskelu esim. verkkomateriaalien (kuten YLE Kielikoulu) ja itseopiskelumateriaalien avulla sopii minulle hyvin.
- c) Opiskelen kieltä itsekseni oppikirjan ja sanakirjan avulla.
- d) Opin ja harjoittelen kieltä kuuntelemalla. Kuuntelen esim. musiikkia, podcasteja, keskusteluja.
- e) Opin ja harjoittelen kieltä katselemalla tv-sarjoja, leffoja, Youtube-videoita ym.
- f) Opin ja harjoittelen kieltä lukemalla mm. (selko)uutisia tai uutisotsikoita, lehtiä, oman alan tekstejä, blogeja.
- g) Opin ja harjoittelen kieltä lukemalla ja kirjoittamalla epämuodollisissa tilanteissa, esim. WhatsApp-viestit, some.
- h) Tykkään kielipeleistä ja kielisovelluksista, esim. Wordle, Duolingo.
- i) Tykkään oppia kieltä sosiaalisissa tilanteissa esim. kaupan/kahvilan kassalla, kavereiden tai opettajan kanssa keskustellen, opintotoimistossa, työtilanteissa.
- j) Tykkään kokeilla ja käyttää rohkeasti olemassa olevaa kielitaitoani kaikissa tilanteissa.

Monessa kieli-HOPSin kysymyksessä on tarjottu valmiita vastausvaihtoehtoja. Valmiit vastausvaihtoehdot nopeuttavat kieli-HOPSiin vastaamista, mutta erityisesti kielenoppimistapoja kartoittavassa kysymyksessä vastausvaihtoehtojen avulla pyritään samalla tarjoamaan näkökulmia ja inspiraatiota kielen oppimiseen luokan ulkopuolella.

Unelmointiin ja urasuunnitteluun ohjaavat kysymykset saattavat olla lopulta kaikkein paljastavimpia. Millaisena opiskelija näkee tulevaisuuden, ja millaisia vaihtoehtoja hän on miettinyt? Mitä nämä tulevaisuudenvisiot tarkoittavat kielitaidon näkökulmasta? Näiden kysymysten tavoitteena on herätellä opiskelija pohtimaan tulevaisuuttaan kokonaisuutena, jossa opintojen tuottama osaaminen, työ, vapaa- aika ja omat toiveet muodostavat kokonaisuuden, jonka osat vaikuttavat toisiinsa.

Sovelluksia

Kielibuustissa tuotettu materiaali on vapaasti käytettävissä ja muotoiltavissa kunkin organisaation tarpeisiin. Syksyllä 2022 julkaistu, englanninkielisiä koulutusohjelmia varten laadittu kieli-HOPS on jo toiminut pohjana uusille versioille: Kielibuustin verkkosivuilta on

saatavissa kieli-HOPS-materiaalia, joka on suunnattu suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskeleville kansainvälisille opiskelijoille sekä materiaalia, joka on tarkoitettu koko suomenkielisen tutkinto-ohjelman opiskelijoille, siis myös suomenkielisille opiskelijoille.

Kieli-HOPSia on kokeiltu Haaga-Helia AMK:n englanninkielisen koulutusohjelman ryhmässä, jossa kieli-HOPSiin vastasivat sekä kansainväliset että suomenkieliset opiskelijat. Kokeilun mukaan kieli-HOPS soveltuu hyvin opintoihin orientoivalle kurssille, ja se on mielekäs työkalu yleisen kielitietoisuuden lisäämiseen ja ryhmäkeskustelun pohjaksi (Jäppinen & Kokkonen 2022).

Kieli-HOPSin käyttöä osana kielikurssin työskentelyä on testattu lukuvuonna 2022–2023 Helsingin yliopistossa Tanja Asikainen-Kunnarin ja Aalto-yliopistossa Emese Jäppisen opettamalla Suomi 6 -kurssilla, joka tähtää B2-tason kielitaitoon. Aalto-yliopiston kurssilla käytettiin opiskelijoiden täytettäväksi tarkoitettua kieli-HOPS-lomaketta kokonaisuudessaan, kun taas Helsingin yliopiston kurssilla kieli-HOPSin itsenäisesti täytettävää lomaketta supistettiin testausta varten kolmeen kysymykseen: Millainen suomen kielen taitosi on nyt? Millaiseen suomen kielen taitoon tulevaisuudessa tähtäät? Mikä voisi olla oma konkreettinen tavoitteesi, jonka voisit saavuttaa tämän kurssin aikana?

Molemmissa kokeiluissa tavoitteina oli, että kieli-HOPSin avulla opiskelijat voisivat reflektoida suomen kielen taitoaan, asettaa itselleen oppimistavoitteita kurssia sekä laajemmin tulevaisuuttaan ajatellen sekä ylipäättään nostaa keskusteluun kielenoppimiseen ja -omaksumiseen liittyviä näkökulmia. Opiskelijat vastasivat kieli-HOPSin kysymyksiin kurssien alussa, ja kysymyksistä keskusteltiin yhdessä myös kurssien aikana. Kurssien lopussa opiskelijoilta kerättiin palautetta sekä kieli-HOPSin käytöstä että omien tavoitteiden saavuttamisesta.

Palautteen perusteella opiskelijat pitivät kieli-HOPSin käyttöä kurssilla hyödyllisenä, koska se antaa myös opettajalle laajan kuvan opiskelijan kielitaidon nykytilasta, tavoitteista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Opiskelijat kokivat mielekkääksi myös sen, että he pääsivät jakamaan kielenomaksumiseen liittyviä kokemuksia: tärkeää oli esimerkiksi kuulla, että myös kurssitovereilla kielen ymmärtämistaidot ovat edistyneemmällä tasolla kuin tuottamisen taidot. Kieli-HOPSin pohjalta käydyt vertaiskeskustelut antoivat opiskelijoille tilaisuuden jakaa vinkkejä suomenkielisten kielenkäyttötilanteiden lisäämiseen arjessa.

Opettajan näkökulmasta oli ehkä yllättävää, miten vaikeaa oman konkreettisen oppimistavoitteen asettaminen ja kielentäminen oli, vaikka kyseessä olivat opinnoissaan pitkälle edenneet korkeakouluopiskelijat. Monet opiskelijoiden asettamat tavoitteet olivat aluksi hyvin laajoja tai epätarkkoja kuten "Aion puhua suomea enemmän." tai "Haluan kirjoittaa paremmin." Opettajan tuella jokainen pystyi kuitenkin rajaamaan ja konkretisoimaan oman tavoitteensa, kuten "Aion puhua kahvitauoilla kollegojen kanssa vain suomea" tai "Kertaan lausetyypit ja partisiipit ja kiinnitän niihin erityisesti huomiota, kun kirjoitan", ja tarkentamaan keinoja, joilla tavoitteen voi saavuttaa.

Jo lomakkeen täyttäminen ja kysymyksiin vastaaminen toi onnistumisen kokemuksia: moni opiskelija kirjoitti palautteessaan, että ymmärsi tekstin hyvin ja pystyi myös kirjoittamaan omia vastauksiaan ilman apuvälineitä. Myös omien konkreettisten oppimistavoitteiden saavuttaminen innosti, ja itse asetetun oppimistavoitteen saavuttaminen rohkaisee asettamaan taas uuden konkreettisen tavoitteen kohti haluttua suuntaa. Kun korkeakouluopiskelija on opintojensa loppusuoralla, hänen on erityisen tärkeää saada haltuun keinoja jatkuvaan kielenoppimiseen ja itsenäiseen tavoitteiden asettamiseen sekä kannustusta omaehtoiseen kielitaidon kartuttamiseen luokkahuoneiden ulkopuolella.

Vaikka kieli-HOPSin kehittelyn ponnin oli englanninkielisten koulutusohjelmien kansainvälisten opiskelijoiden kielikysymyksissä, kehitystyön aikana on huomattu, että kieli-HOPSin kysymyksiä voi soveltaa kaikkien korkeakoulussa opiskelevien opiskelijoiden ja minkä tahansa kielen opinnoista keskustelemiseen. Avointa materiaalia voi muokata niin, että myös vieraan kielen opintojen alussa voidaan keskustella opiskelijan uratavoitteista ja vieraan kielen opintojen merkityksestä ja roolista näissä suunnitelmissa. Ja kuten Jäppinen ja Kokkonen (2022) havaitsivat, kieli-HOPSin kysymykset ovat hyödyksi kaikkien korkeakoulusta valmistuvien opiskelijoiden ja sen myötä tulevaisuuden työelämän kielitietoisuuden kehittämisessä.

Tanja Asikainen-Kunnari on suomen kielen yliopisto-opettaja Helsingin yliopistossa.

Johanna Komppa on suomen kielen vanhempi yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa.

Lähteet

E2-tutkimus 2022. Ulkomaalaiset osaajat Suomessa: työelämä, arki ja osallisuus.

Kansainvälisten osaajien Suomi -tutkimushanke. Pitkänen, V., M. Välimäki & M. K. Niemi.

https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/kv-osaajien-suomi/raportti_ulkomaalaiset-osaajat-suomessa.pdf (https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/kv-osaajien-suomi/raportti_ulkomaalaiset-osaajat-suomessa.pdf)

liskola, M. & Lahtinen, K. 2021. Suomalaisyrietykset ja osaajapula - Kansainvälisten osaajien rekrytointi. Laurea Journal. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021082444081> (<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021082444081>)

Jäppinen, T. & Kokkonen, A.-R. 2022: Pohja kielitietoiselle työelämälle luodaan jo opintojen aikana. eSignals, <https://esignals.fi/kategoria/opiskelu/pohja-kielitietoiselle-tyoelamalle-luodaan-jo-opintojen-aikana/#93c4a1b0> (<https://esignals.fi/kategoria/opiskelu/pohja-kielitietoiselle-tyoelamalle-luodaan-jo-opintojen-aikana/>)

Kotona Suomessa 2020. Selvitys maahanmuuttajien rekrytoinnista. Taloustutkimus 2.6.2020. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178315/Selvitys%20maahanmuuttajien%20rekrytoinnista.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178315/Selvitys%20maahanmuuttajien%20rekrytinnista.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuusio H., Seppänen A., Somersalo S. & Lilja E. (toim.) 2020. Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Raportti 1/2020. Terveys ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1> (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>)

VN 2021. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 24. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8> (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8>)

Artikkeliin viittaaminen

Asikainen-Kunnari, T. & Komppa, J. (2023). Kieli-HOPS tueksi korkeakouluopiskelijan urasuunnitteluun ja opinto-ohjaukseen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(2). Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2023/kieli-hops-tueksi-korkeakouluopiskelijan-urasuunnitteluun-ja-opinto-ohjaukseen>

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2023/kieli-hops-tueksi-korkeakouluopiskelijan-urasuunnitteluun-ja-opinto-ohjaukseen>)